

Taalín Kitaabe

nan giri

Buubu Yaamadu Tunkara

Xuusaane, Gidimaxa

(Proverbes en langue soninkée)

Taalín Kitaabe

nan giri

Buubu Yaamadu Tunkara

Xuusaane, Gidimaxa

(Proverbes en langue soninkée)

1999

Sere be ga da taalinu ku muuru do na i safa:

Mahanmadu Bonmu

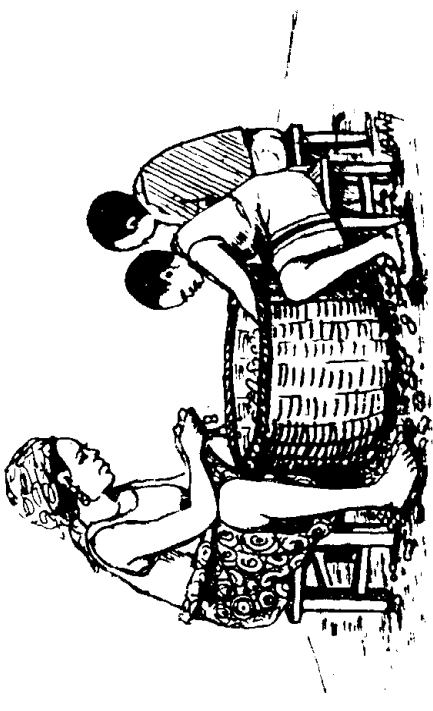
Nataalindaano:

kaara 5, 41: Susan Rose

kaara 17: Jean-Marie Boayaga

kutte: Mbanji Bawe Ernest

7. Sere ga na furute katti an na nan ti an na i ku duna, an na a ku yaxare baawo yaxaren yan jiidini a ga naana ka yi, kan yan jiidini a ga naana debe yi, deben yan jiidini a ga naana jamaane yi, jamaanen yan jiidini a ga naana duna yi.

Dépôt Légal N° 103567
1ère trimestre 2000
Imprimé par l'Association SIL à Abidjan
Soninké/1ère édition/exemplaires

4. I da gunnen yelinqun su taxandi gundufoonin naxa. Sere su ga a di, i da an xallen kini an ɗa. Xa i ti sere be ga na nexu i xallen ɗa, an ga na nexuyen sefen ko tanni i na an karini ya. I ga da taxandinden dabari, firigen daga gemu kanjaane yi, a ken do jaxaliyen wa me yi.

Fiiirifiraane daga gemu

turunje yi, turunje toxo a ragana ti kanpo ku ya yi. A ti: "A! kanpon faayi, tiyu nta i ya." I ti: "Turunje, an nexu ya ba?" A ti: "N ma a ko, n ma a ko de!" A nda a faayi na a

faayi a na ti: "A! fallinxotte ke, tiye nta a yi, kunkun faayi!" I na ti: "Heyi turunje, an ga nexu an nta a koono!" A na ti: "N ma a ko."

5. Leminun ga na noonen kutu nan ti sere be nda ke waxa an wa kalla, ayiwa hari an ga na ni tiini gaaren ni, maxa a waxa de, an na a goori an na ti: "Leminu, xa da gaare ko." Ken ga fe an ga na daga a waxa, a nda ja tongu yi, an telle a kутten laxami laaxara ya.

6. Ke yugo ya ni, gaaranten ya ni, a ga na ti "n ti" baane tanni a su gaare ma i ga a taagumancana nan ti gaarante. Koota yi, kuren giri nan ti i wa riini xenu deben ɗa. A giri gunnen ɗa a da a ko deben da ti kuren wa riini xenu deben ɗa. I ti: "He, fulaana ni gaaranten ya yi, kaati ya ga da a ko xa daga xa haajun ɗa." Ma bire be kuren ga tinko deben ɗa, a xusi giri nan xaaru ti: "Heel! xa ga ma giri in gaara fanon da deben kara de." Ken yinne du ya ni i ga da a tu ti ke kille xalle ken baane feti gaare yi. Ken ya ni, hadamarenme, an ga na sanga ti an du yi tanni hari an fi sooben ni sangen ya yi. Ken yan riini fo tooro an ɗa kaane.

Safandi yinne

N sewonta xooren ya na ku digaamu safana katti ke kitaabe xaranjaanon ɗa Sooninkan xannen ɗa. O na a tu ti xabiila, walla xa danben wurugiyen jaaten ra wa ragene ti a xan safanton ɗa. O ga koota be yi xo lenki, dudoxotoyen jaaji Sooninkan xannen kanma moxo siri, baawo safemoxo sabatinten kite a yi, a su ga duje ti a yi; xaranjaano gabo wa xanne ke saasa, soron wa kitaabun safana Sooninkan xannen ɗa fi gabo kanma. O fedden naxaane siitiyen na kitaabe dabariye ke du ya kanma, moxo be soron ra ga katta safandini, do na safandu ku ɗa kitaabu ya, kitaabu ku xa ra ga sanqini Sooninkara su yi moxo be.

Xa safande, maana ya na a yi. Safanden na hadamarenmen tuwaaxun ya bangandini kuudo a nan maxa sanku, do a n ja jiida yi kuttun danja an ga duna noqu wo noqu do a waxati wo waxati. Ken ya ni, o maamanden wa katti safandaanon ɗa. Safandaano ga nta no, kitaabi dabarikonpon na xoyi mara duurun moxon ya.

Hari na xeeri ɗa o su danja, na o ɗa a sagon battaano yi o bireyen noxon ɗa!

SIL fedde
Bamako, 1999

Ro Raqe

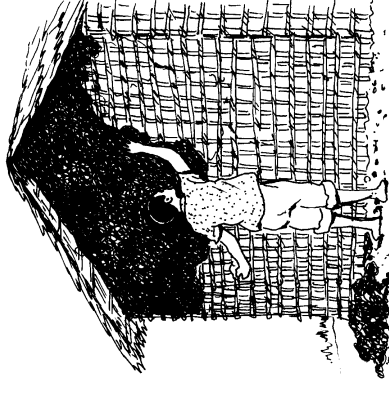
Ku taalinu giri taali kattan xooore ya yi i sefon noxon ŋa, ken ga ni Buubu Yaamadu Tunkara yi, a ga bakka Xuusaane (Gidimaxa). Xo o su ga a tu moxo be, taalin wa xiiman roono digaamen ŋa. Digaame xiimanten xa ga na koni noqu wo noqu, terinkaanon wa sewono. Wuren ya na taalin ŋa, taali su do i koniran ya ni sefen noxon ŋa. Ken ya ni, o sinmaye maxa ke taalin kitaabe wa jaana sabaabu yi na fo kafu a xarannyaanon tuwaaxun ŋa, do na i masalanjundi xa. Tuwaaxu yogo ya faayi ke yi, safanden do xarangen ga jaana sabaabu yi na a sanqi, a xarannyaana su ga i taqen wuttu a noxon ŋa. Manin sigi Madi Kaama toxon ga kori sankunu Sooninkara? Ti o ga na ni taalin katta o tiini ya: "Madi Kaama ti..." Ken ya ni, taalin nafan xoooren ya ni digaamen noxon ŋa.

O maamanden do o xantanden wa katti Buubu Tunkara yi.

Xuusaane, 1999

Soyintan digaamu, do masalan digaamu

1. Ke na yugo yogo ya yi, a ga telle i leminayaxaren banŋe, kanmen xusi a xata. A ga da a kita nan ro leminayaxaren konpen ŋa baane, a xusi du toxo ti: "Eeyi, a nda liŋo kanmen da a na i nuxullenmun texe!" Jaaxa kiinen wa non ŋa. Kiinen da du toxo: "A kutini an ŋa minna yi?" A ti: "Ee, sellan ŋa ke!"
2. Ke Kamara yugo yogo xa ya ni, a giri ti i wa telle i leminayaxaren banŋe. A da tagayen waxa, jaaxa a ga da tagaye ke waxa, tagaye ke falle doori xootinten ya na non ŋa. A ga da du wutu birrrrr!!!, a xusi ŋa xa bippu doori xootinte ke noxon ŋa. Kiinen xusi toroson ŋa xa patti!, a ti ko ni? A ti: "E! n ya ni", a ti: "An ken ma daga in muuru in faaba yi nan ti xunbane o nan furute katti dooren ŋa o na a xooti?". A ti: "Iyo, a xooti ya siri de!"
3. Duna, renmu sikki ya na a yi. Duna ren fana fanan ni sere be ga dangi i faaba yi, yogo wa du yi a konto i faaba yi, yogo wa du yi a da i faaba бага. Ku ya ni duna yi. Ma an dangi an faaba yi, ma an konto an faaba yi, ma an da an faaba бага. Duna ni ku soro sikki ya yi.

141. Sere be ga tuuren fallen ɗa, nigije nta ken kaman taanun katta.

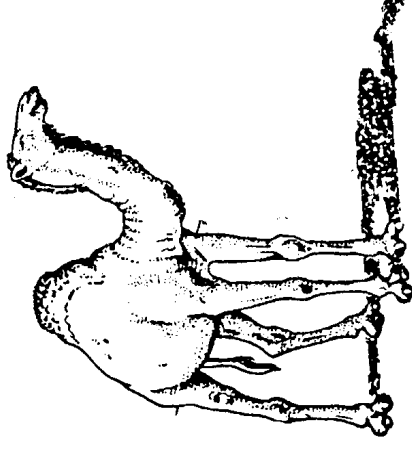
A wure ni manne? Renmun gabon ga sere be maxa tereran ɗa a do renme ga nta sere be maxa tereran ɗa, i nta baana.

TAALIN KITAABE

1. Singiyen nan lini nogomen da, xa a falle nta durgene a da.

A wure ni manne?
Misikiinen wa a mulla
i n siro, xa seye ga nta
a da, a siroyen toqo a
ɗanniyen ya ti tanni.
Misaale: yaxare yogo
da i renmen xeyi katti
jula yogo yi ti selli
lanparen xaso ga a
maxa, a na fo kini i ya
i ga a roono i lanpan
ɗa; yaxare ke gidanyugon ni taaxunu jula ke kaaran ɗa, a
xusi ke taali ko na a koyi ti i wa a mulla na lanparenmu
xobo i gidanyaxaren da xa xaalisi nta i maxa.

2. An ga nexu, i da an ku ya.

A wure ni manne? An ga na an leminun xiri na fo taxandi
i naxa, a n gaba yogo ga neqe i taqen ɗa a na xusi butu.
An na ke taali ko.

3. **Saado sere ga fexen faayaken jaana na i faaba furen yaafi, a ji a worindini a da a birantaaxun nja a na a jin mini, ken yan ni fo sirono a yi.**

A wure ni manne? Ken wure ni fi su ga a yi nanwaxatin ya na a yi, baawo an ga na fi dabari waxati ya a waxati ga fe, a wa xo ken fi ma nafe. Fi su ga a di a do bire ya ni. Fin ga da i biren sooxi tanni, a wa xo a nafan ga roxo.

4. **I ga ti yaaxen wa yigene, i ma ti a xayee.**

A wure ni manne? I ga ti xaalisin wa kitene Faranci ya, a feti xo ku beenu ga telle Faranci i ga telle a xooro baane wo, i telle gollu ya, non tugaaden ya gaben ni xa a wure feti nan ti xaalisin wa xoorene non nja xo an ga sokken xoorono moxo be.

5. **Sere nta i yaaxen roxono i xanan nja an yinme nan faayindi ti an kofen nja.**

A wure ni manne? An na seren haajun siro, haaju sironde ke noxon nja na an gan xusini an yinme haajun bonondini. Fo baane be ga an ken yinme maxa, an na xusi du kuma ken nja bogobogo na a nja an kappallenman danja ti siroyen nja. Ken majja, sere nan maxa siro, siroye be ga an yinme haajun bonondini. Misaale: doroke baane ya na an ken maxa, ti an menjanjen ya ni ke yi, a da an jaaga, an xusi a wutu na a kini a yi an yinme fateduuron toxo; ken feti siroye yi.

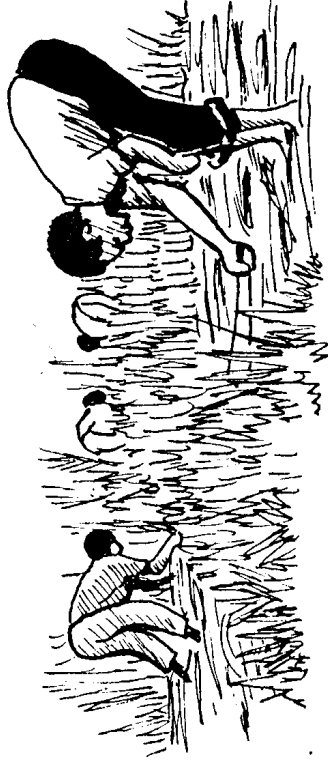
6. **Ji ga tewo moxo wo moxo, a mulono ya.**

A wure ni manne? Sere ga butu moxo wo moxo, a ga na bara fo yogo yi; a butten ga na yanqa, an ga na a jaaga a wa durgene a yi.

139. **An ga na gotontan kunmu kabi jaaba, an yinme wa xenne tanmundin noxon nja.**

A wure ni manne? An ga na ti sere su ma an ga da a nanbara, koota ya ni yogo ga riini an xa yaaxon wanqi na a ni a ji ro a yi.

140. **Taaxaana ga da teraana soyi, a toxo gunnen ya yi.**

A wure ni manne? Soxanbelin ga da soxaanan soyi, a wa jiini xaaxon ya n bono. Soxaana do soxanbeli ga nokko kiteyun nja, xaaxon ya n bono.

133. Killi jeye be ga an do an saaraanon naxan laatondini, maxa daga do ken kille yi.

A wure ni manne? Sere, maxa ro golle ya golle be falle ga nta siri ti an ŋa.

134. Hanmi be ga sugon ŋa, a me nta a xeexendaanan ŋa.

A wure ni manne? Biraama yaqen da fo gabe tirindi a yi sallen ŋa, a xa hari sallintiye nta Biraama maxa. Biraama da ke taali katu i yaqen ŋa.

135. Haqile ga na fo be muxundi, haqile ya na a bagandini.

A wure ni manne? Sere, an do soron ga na ni sefene maxa a ŋa xoyi i kun ga nta fo tu baawo, haqilen ya na i xa yi xoyi an moxo.

136. Sere gabe wa soyini an danŋa, xa foren ya na a kanben wure.

A wure ni manne? An do sere yogo ra wa sangana, axa ga soyini, xa a kama nta an xeerin mulla.

137. Nogonme nta likke wuttu a ga ma xaasa ya falle.

A wure ni manne? Ke konini sere ya danŋa sere be ga nta fo ŋaana soron ga ma a jalagi ya falle.

138. Toro kutuye da wulle sobindi.

A wure ni manne? An da tanbo fana wutu sere yi an ma a tuga yaala, an ga na ti ken kama nan yille tanbo tana roono an ŋa a wa dugene ba?

7. Yaaxo beenu ga ma texe doome, i ra nta wujnini doome.

A wure ni manne? A wure ni o ma ri doome duna yi, o su nta kalla doome xa.

8. Seren ga na muxu moxo wo moxo, an yaaxen wa an du yi.

A wure ni manne? A wure ni sere nta sankunu i yinne ken ŋa.

9. An ga na ni tiini “in yinmen siyinten ni” a ma kijne kunaye yi, kufunen bogu a yi.

A wure ni manne? Sere, an ga na ti an ra wa fi danŋa, xo doomagumu ku beenu ga riini i ga tiini “n ke ra wa ke danŋa, n ke ra wa ke danŋa”, a ma kijne ken ŋa, an ra ga fo be yi, a dabari o na a wari. Sere ra ga fo be danŋa, an ma xawa kunana ken ŋa.

10. Na katon filli ya na me fallen tarana.

A wure ni manne? N na a ŋa an danŋa, an na a ŋa in danŋa, kun yan katta togo doome. N na siro an danŋa, an na siro in danŋa, kun yan katta togo doome.

11. An ga na ti “an nta telle kaane, an nta telle falle” xa soro sikki ya ni.

“N nta saŋa ma naxaane” xa soro sikki ya ni.

A wure ni manne? Sere ga xeere ti i nta ke yi ma ke, a yaaxen na fo tana ya yi.

12. Kille ga laato wo laato, a warene debe ya yi de.

A wure ni manne? Fi ma fo ga dalla wo dalla, a jemene ya. Duna yinne wa jemene sakkati fo be ga duna noxon ŋa.

13. Sere be ga na nijnen ŋa du danja kallu, ayiwa dullen ya na kobilensangen roono i do an naxa.

A wure ni manne? Sere be ga na ti i ke nta soxono ma i nta gollini, ayiwa dullen ma korin ya na an kitana de.

14. O n daga doome da gaare xenpa.

A wure ni manne? Gaaranten ga kannu sere su yi, ken ni a ga na gaaren ko ke be ga a xenpana: sere be ga tiini “o n daga doome”.

15. Selinŋen ga na xuru an saxan ŋa, maxa ti a da haasidi, daga a yinne soxuran faayi dukkun noxo.

A wure ni manne?

Xo

gollinambe li, an ga na

ni tiini

gollinambe

lin danja

barimand

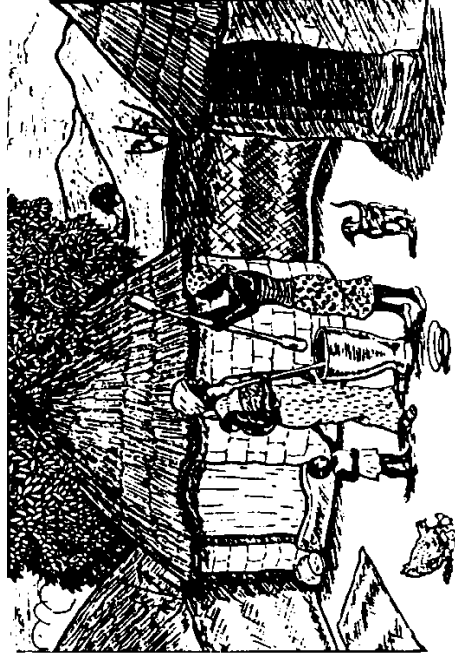
a a ma ri

an deema,

a ma a ŋa i

yinne

danja yaala a na a ŋaana an ken ya danja ba?

fane da i kappallenma ke tirindi ti mani saabuda a yiganden ga jemene fane? A da a jaabi ti ke taali ya na a koyi a yi ti i na yigandi siren ya dabarini.

129. Funen menjanmaaxun nafan ni an guman ga na jolo yitten ŋa, a na sege na a yanqandi.

A wure ni manne? Misaale:

moto nta Moriba maxa xa

moton wa a menjangen

maxa; Moriba ga na ni telle

noqu yi a do menjanje ke

moton yan telle.

130. Sere nta yaage bagandini an ga nta an kitten tarana.

A wure ni manne? Sere ga golle be ya, an na ken ya nafan yigana.

131. Sere nta kuuto xobono na a toxo ganmen ŋa.

A wure ni manne? Sere nan maxa saxu sere yi na a ŋi axa ma kafi.

132. Sere ga da i ta filla dinmun ŋa, fanan ya n liŋo a yi.

A wure ni manne? Sira da mangon wutu nan daga a gaaga debe tana yi, xa gaaganden ma liŋo a yi. A ma saage katti ken debe xadi nan daga gaage. Sira ti i do mango ntaxa telle ken debe yi baawo fanan ma liŋo i ya. A da ke taali ko.

123. I da mukke ro i xatti minne ya yi, “xa jaatigi, an na naanu manime xanma?”, a ma ken bogu a danja.

A wure ni manne? Koota wo koota Bilaali wa hattayen sorono Saajo da, a xa a nta duran golle yi. Saajo da Bilaali tirindi koota yi ti a na hattayen jonkon kitana kan moxo? Bilaali da a jaabi ti ke taali ya. An wa fo sirono sere yogo yi, xa an nta a mulla a kaman na fo ke kite moxon tu.

124. Waxanten wa wullinkan tu.

A wure ni manne? An daga fayi ka yogo yi i da an raga na an katu ma an yinmen ga botene. Hari an ga ma fayiyen wara, an ntaxa telle fayi ken ka xooni ya xadi.

125. An sugon do sugu jaxatankanbaanan ga doome, a xa naana jaxatankanbaanan ya yi.

A wure ni manne? An do soro ga na na terallenmo yi an do i ga nta baana jikku yi, an xa naana xoyi i moxon ya.

126. Sere ga na i raqen faga futukaawanten ja, a na a jni a sefindijin wa an raqen di de.

A wure ni manne? Sere ga na ti i wa mobilin xobono xasu mukke a wa niini mobilin jonkon ya na a maxa.

127. Kennun yaaxen na i kaananken ya yi.

A wure ni manne? Teyinnun naxa, yaxarinfanan ga na fi be dabari, a kappallenmon xa na a me dabarini ya.

128. Fo siren yinne ya na i du xobono.

A wure ni manne? Yigande gaagaano filli wa yiganden gaagana me kaaran ja, xa baanen yiganden ga ma neme, baanen xalle nta xobene. Ke be yiganden ga nta nemene

16. An ga na teyinnen saaten kini i me teyinnen ja, a wa a karini.

Ke ja yaxaare yogo ya yi a ga daga i tongen linondi tagayugon bannen ja kandaaran ja. Ayiwa tage ke da a ro yinben ja, a ga da a bogu yinben ja na a linondi tanni, yaxaren xusi ri katti tagen ja ti i ri i tongen wutu. Tagen ti ayiwa an tongen faayi, xa maxa a ro an kunken ja de, ken ga fe an teyinnen wa kalla. Yaxaren ga da tongen wutu, a ga bogu a da i kaaron faayi, a ga ma sere wari, a ti "jaaxa ke ya ga naana a saaten ja, a wa kalla saasa." A xusi tonge ke ro i kunken ja, tongen da a kunken buyi; a xusi a farati bakka kunken ja. A ga daga kan ja, i ga da a tirindi ti manne xa n da a kita i kunken ja? A ma duje na fofo ko. Ken yan da a koyi ti an ga na teyinnen saaten kini i me teyinne yi, a wa a karini.

17. Tinkanbon filli ga ri fujo me yi, funbunnen ya na baanen ja.

A wure ni manne? An ken do sere ni xabiila baanen seren ja, an ken da fi yogo dabari a kori a dabarini, a wa niini fo yan da ken kaba : misikiinaaxu, a do fogumaaxu.

18. Seren nan kuti kanfinan ya yi an nan saxu deenen ja.

A barika toro da saado yaaxe ga a walla.

A wure ni manne? Sere ga na digan line ko an danja, maxa digan duuro ke raga de, a ga na a nangollen dabari bire be, an nan saxu ken ya yi. Sere ga na digaame ko an danja, an na ti uhu, a ga na a dabari bire be, tiigande daga an danja ken biren ya yi.

19. **“N ni telle xattinin kini an ŋa, xa i joxi killen ŋa.”
A jaabidon ni “uhu ya yi”.**

A wure ni manne? Seren ga ni gaarante yi moxo wo moxo, an ra nta tiini a ŋanniyen ni gaare yi.

20. **Me ma yigeyen ya na suxunaaxun liɗondini.**

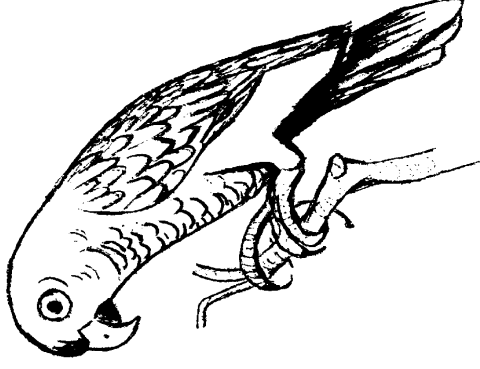
A wure ni manne? Soron ga na kafi, n ke na taanun wutu, an ke na yinmun wutu; n na a ŋa an danŋa, an na a ŋa in danŋa.

21. **A maanan ni ken ya yi. An ga da
nuxudunwurugumen wari a ga to, a da arafatun
ya kita.**

A wure ni manne? An ga na misikiinen wari a diganxannun ga xoto tanni, a da fonne ya kita.

22. **Sere be nda guranŋen ro
sanjan ceeron tan ŋa,
tenkunda gabe ken na a
katixannen mukku ya.**

A wure ni manne? An ga na digaamen ko munafaxin jon ŋa, a wa xo an ga da a ko duna su ya taanun kanma, baawo munafaxin ken na xo sanjan ceeron ŋa, tenkunda su a wa no; munafaxin xa ga na taaxu noqu su ma a ga da fo ko.

120. **Mexe wa mexe kuttu.**

A wure ni manne? O da a wari safayen gaben ga fanqaanon ŋa, i xa ga na me kita baane ya na i funen fanqana. Ken wa a koyini ti baane safayun jaarabi diinanta baanen ŋa. Ken ya ni, sere ra ga fo yi moxo wo moxo, sere yogo nan xoto an ŋa.

121. **Sere nta roono funundinme di ti funuxoqe nta
katini an ŋa.**

A wure ni manne? Ke ni yugo yogo ya yi, a nta goyintime mulla. A da yaxare yaxi, be su xa wa a tu ti yaxare ra nta ŋaana goye falle. Koota yi yaqen ga da goyen tiidindi konpen noxon ŋa, a ti yaqe ke na goyen bagandi sellan ŋa baawo i nta goyintime mulla. Yaqen xa da ke taali katu a yi.

122. **Sugo be ga xaasana, daqu nta ken ŋa.**

A wure ni manne? Yaxaru filli wa ka baane ya, i su kiinanu wa tujan ŋa, xa baanen kiina dagayen wa siino sikki ya, fillandin kiina dagayen wa siine yi. Na i toxo masalannen noxon ŋa koota yi, fillandin ti i kiina dalla tujan ŋa, yaxarin baane ke xusi ke taali ko. An kiina dagaye, siine baane, an ti i kiina dalla; i ke be kiina ga da siino sikki ŋa xa, i ke tiini manne?

yi na a jni an ma golle tana kita fo be nafan gan xoor a golle fana ke yi.

115. Digan faranfare do tonnu feti baane yi.

A wure ni manne? An ga na jni tanbo wuttu sere yi, maxa an neenen liyondi na digaamu ko kuudo an ra ga tanbo ke kitta moxo be na a jni xa an ra nta digaamu ku bagandini ti i yaaxen nja, ken riini ti yaagun ya yi.

116. Kanjen koyi a tuwaanan nja.

A wure ni manne? Moodi da i moton roxo Jala yi ti a wa telle i yaqen tumsi debe yogo yi. Jala kori moto ke girindini, Moodi ri na moto ke girindi Jala danja, Jala yaqen da ke taali ko. Ken ya ni, sere, an ga nta ke be tu, an nta a tu ya.

117. Sere wa gede soxono lenki, xunbane daqu kaane.

A wure ni manne? Fo ga na jni sere maxa waxati be yi, an nan xawa an kiilen toqo an yinne di ken biren ya yi na fo sirondi, baawo fogumaaxu nta duumene. Ken nja, naaburen ga na hari ri njeme, an wa toqo sutara di.

118. Yaaxanjin bakka do nafan ya yi.

A wure ni manne? Amara ga ni telle Faranci, a faabatugunnen wu. Soron ti faabatugunne ke wuunu mani ya? Yugo yogo xusi ke taali.

119. Nexenlenmen ga na i yinmen toxo saagen wure ya ni a ga naana dooton nja.

A wure ni manne? Seren ra wa fi yogo da, an nta dugene na a dabari kuudo soron nan maxa an fi tu fane yogo ga riini giri do an batten nja na an fiinun bonondi.

23. An ga na a mugu ti bakkaanen ro tagayen naxan nja, a kare ya. Tagayen ga ma kare bakkaanen ra nta roono i naxan nja.

I ga tiini xana sire n fasu waaxi bure yi, ken ni gaaren ya baawo sere waaxi ga na bono moxo wo moxo, an ra wa tiini kaati ni in xana xasen ya xa kaati ni in waaxi xasen ya, ken ni gaaren ya. Fo be me ga ntaxa kitene abada abada, fo wa riini siro na ken baga ba? Xanaaxu ra na sirono a ga xotono maarenmaaxu yi kan moxo?

Misaale: yugo yogo ya ni, a do i waaxin ga me maxa kan nja, i su faaba baane xa i nta saaxe yi. Munafaxinun ro a do waaxi ke naxan nja, na i naxan bonondi. I maaren tinke yogo da a xiri koota yogo, a ti an ga da an waaxi ke be wara ti munafaxinun sefon nja, n faaga misaale baane koyini an nja an na ken faayi. Gelli an ga na bonen kita lenki, sere be ga wurunu an nja ken ni an xananu ku beenu an do i ga roonanbakka, i fina ya faayi wurunu an nja. An waaxi bure ke be ga no, hari an ga na bone kita, xunbane xunbane falle a ken nta wurunu an nja. Daga an na selinje kari an na a foro ku wutu an na i suusa an doroken nja. Xananu ku beenu ga an maxa, an na daga i wulli an na ti saasa ken, n da sere kari. I ga na bogu ti an da kille be ya, an na ken wari. A ri a da a jna kundun nja, a da selinjen kari na a foro ku fuusa i doroken nja. Wuron kaanana, a daga menjan fanan banje a ti: “Kaati fulaana, a ti giri de, n deema n da seren ya kari saasa, an ma a wari n da labon ya ro a yi a ma tojo a yi, o na me deema. A ti el, a ti a ga kine sere kallen ya yi ken, i ke yinne nta ken wure, daga de, i ga na an kita i na an karini ya. A giri no a daga menjan fillandi ke xa banje, a ti: “Fulaana fulaana, giri i da sere kari an na in deema.” Al, a ti an da seren kari, ayiwa i ke yinne nta ken wure, an ga feera be dabarini ken dabari de, ken ga fe i ga na an kita i na an

karini ya. A daga katti waaxi ke be a do a ga faabe, a ti in gida in gida giri, a ti manne? A ti n da sere ya kari. A ti an ga da sere kari? A ti yobo. A ti a jna kan moxo? A bogu ti moxo a da a ko. A ti saasa ken, o n daga, in xoxone o n daga ya de! I ga na lege o yi noqu be i na o su kari no. Ken noqu ya ni, a bogu ti i moxo, i ga kine fonfallun ja, a ti in gida sigi. A sigi. A ti n ma fofojna, an kiilen taaxundi, n ma hari baane ja, yogo yan da ke digaame ko in da nan ti: i ga tiini menjan siren n fasu waaxi bure; i da a jni gaaren ya ni ken digaame ya. Ayiwa n ga daga in menjanju ku beenu sagata, baane su ti in danja n ga ma wuru su i ga na in kita su i na in karini ya. Ayiwa keeta ken, n ke do an ke, o ya ni baane ma duna gan giri, munafaxi su n maxa ware o naxa. Ken ya ni, sere be do i waaxin ga ma gemu, munafaxinun yan roono xa naxa. Taali ke maanan ni ken ya yi.

24. Segaanan xenteemen ga lijo, a tan na bette siren ya yi.

A wure ni manne? An ga na misikiinen wari a ga saqa koran kanma a ga digan lijun koono, a haqilen wa a yi nan ti nafaxa lamaane kite.

25. Yaxaren wa i saagandan tu gelli kiinen ga ma kara.

A wure ni manne? O ga ke kiye be yi saasa, seren ga na kara, koota baane, bito filli. Suna ke ni koota baane ya tanni, bita filla maaro do tiye, o na xusi mungu do furen ja. Ken wa a koyini o yi ti an xa ga na kara, kundun ya ni, an wa an kara falle finun tu gelli an ga ma kara.

111. Saado an ga jigini an xenuran ja, jigi an kontiran ya yi.

A wure ni manne? Yugo yogo ya ni, a dune yaqen nan gaagandi saxan ja. Koota yi wuron ro yaqe ke yi saxan ja, a koota a do yaqen gaja. Sere yogo da ke taali katu yugo ke yi.

112. Jijoxinten ra nta xoorene.

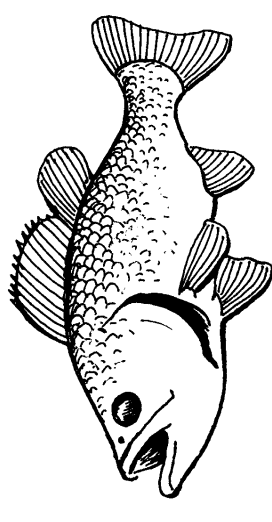
A wure ni manne? Denba do Hanmadi ni menjanju yi, xa Seyitaane ware i do me naxa ma Denba ga Hanmadi kaana. Soron sefe i naxan ja na i gemundi. Denba nimisi i ga da Hanmadi ka. A ti a Hanmadi nan yanpa i maxa. Hanmadi xa da ke taali jaabi a yi.

113. Selinje nta fo buren jejejene na a wara i renmen wure.

A wure ni manne? Bakkari mali i renyugon ja ti a nta telle tereran ja ma a gan yaxi, xa renme ke liju feti ken ja. Saaxen da a xiri na a gongo na ke taali xa ko a danja. Ken ya ni sere nta killi bure walla i renmen wure.

114. Sere nta i kittidunpexe walla do i taadunpexe batten ja.

A wure ni manne? Sere, an ga golle be yi an ga fo kitta a yi, noxoxooraaxu nan maxa an wutu na an bogu ken golle

107. Kayen sirowu nta sikki a yinne wure.

A wure ni manne? Ke konini sere ya da, sere be ga sirono wandun ya danja, a ga nta sirono katti i yinne soron ja. A n gaba konini toxo muuraanan ya danja.

108. Sere nta te fujono i yaaxon ja na a daari i kofen ja.

A wure ni manne? Ke ni yugo yogo ya yi a ga na giri tereran ja nan ri i kaara ma a gan saage, sere su nta jigini a yi kan noxon ja, a wa fo sirono be su yi. Xa, a dan ken siroye kaadunkon danja, a diginten wa a yaxarun ja. A da ke taali ko i danja na a koyi i ya ti sere nta fo fujono i yinne soron ja na a ja wandi soron danja.

109. Samaqen ga na bogu ti an taanun naxa yi na guma be toxo an kitten ja an na ken ya roono a yi de.

A wure ni manne? Jaare yogo ri Sumaaren jaaga, xa bito kaane saado jaaren ga riini, xaalisin kasaaran ni ga da Sumaaren kita. Ken do i moxo su Sumaaren ra nta jaaren kittiduuro walla telle, a da jaaren ku na ke taali ko a danja. Fi ga na ri an ja nan an ni alihaala be ya, an na a dangidini ken moxo ya yi de.

110. An ga na xolle kurunban taaxunten wari xesindikken kanma, an na a tu ti fo ya na a yi.

A wure ni manne? An ga na xuso faranfaren wari kan noxon ja a ga kori yaxini, duuru fe, fo yan da soron barandi a yi.

26. Hari furen ga laaxara, a nda dalla no a wa i soxumoxon tuunu.

A wure ni manne? Golle be an ga a yi abada, an ga na ja kame soorunbeli ya, an riini sooru kita ken golle noxon ja ya. Na an toxo gollen ja, an riini a tu baane ya.

27. Fon seeranda nta xo a yinne.

Funen ga na suyni moxo wo moxo a ra nta jaana xo hadamarenne.

A wure ni manne? An ga na seren seera moxo wo moxo, an ra nta jaana xo an ga da ke be seera.

28. Jaman kafon sugo, abada a wuyini gunnen ya yi.

A wure ni manne?
Furuban xalle, be su ga na i haajun bogu a yi, ken nta jaana fo sabatinte yi abada.

29. An ga na niipe be kanbon jaara, a ya na an xinjni.

Ke ja yaxarinxase yogo ya yi, tunkanyugo baane wa i deben kaaran ja. Ken tunkanyugo, ayiwa yillen na a baane ya maxa a ga a gaagana. Ayiwa yille nta jamaane ke yi bogobogo, xa i be ga na daga katti ken tunkanyugo yi ti an wa yillen xobono, a na an tirindini ya duna ga lagarini moxo be. I be ga na a tu, a na yillen gaaga an ja; an ga ma a tu, a na an karini ya. Yaxarinxase yogo giri ti i ke wa telle. I ti an ga na daga, an ga na kori digaame ke jaabun koono, a na an karini ya. A ti yobo, a ga na i kari, a

wa jiini i saaten ya na a yi. A do kisimaaren daga, i ga dangini baane tanni, tunguron ŋa, kuuto yogo wa saqa tungurunganmen ŋa; a da yaxarinxase ke xiri ti: an telle minna? A ti i telle ke tunkanyugo ya banŋe i xa ti a na seren tirindini fo yogo ya yi, an ga na a ko a na yillen gaaga an ŋa, an ga ma a ko a na an kari. A ti an ga na daga a wa an tirindini ti duna lagarini kan moxo, an na ti duna lagarini *fisirinwallaaxun* ya yi; a me wa du an wa kisini. A ga daga katti tunkanyugo ke yi, a ti i ri yillixobe ya. A ti digan baane ya na yere de, an ga da a tu, yillen faayi n na a gaaga an ŋa, an ga ma a tu kaafan faayi n na an xurusi. A ti yobo, a ti ayiwa duna lagarini kan moxo? An na ke baane jaabi. Yaxarinxasen ti duna lagarini fisirinwallaaxun ya yi. A ti wallaahi, a ti an ken ken da a kita. A da yillen gaaga a yi. I ga yillene, i ga ri tunguro ke noqun ŋa a ti kisimaaren danŋa, a ti in kisimaare, ayiwa o da naxafan kita, a toxo manne, a toxo tiyen ya, tiye wa dangini kuuton ŋa ba? O na kuuton raga o do a na daga o na a kari na a ŋa yaraxate. Ken noqu ya ni kuuton ti a danŋa ti ayiwa n ga da digaame be ko an danŋa, ken digaame ya faayi ke kundu, i ke yan ŋa sabaabu yi an ga waase kalla, ken ga fe a ji an karini, xa yelli an da n ke toxono ti ken ŋa ba? An feti an ga da n ke fisirinwara ba? Ayiwa in digaame ke faayi do ke ya yi.

30. Yaaxe da fo gabe wari, raqe kallu ya ni.

Toro da fo gabe mugu, raqe kallu ya ni.

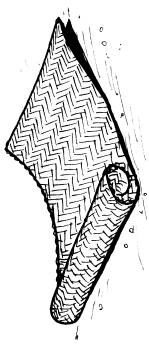
Ke yugo xa ya ni, koota yogo a ga gilli suwan noqun ŋa baane, a ri kiiditin dinka yogo yi kuuto yogo wa non ŋa, kuuto ke xusi ti a danŋa a ti: "Sere be ga na kuuru, an kisi". El, a sigi, a da i kaaron faayi, a ma fo wari a xa yaaxen na kuuton ya yi. A ga ti i wa janbandini baane tanni, kuuto ke yille tiini: "Sere be ga na kuuru, an kisi." Un!, a ti kuuton ya faaga sefe i ke da xa i ga na daga

103. Booton duuron ra nta sikki.

A wure ni manne? Misaale, an wa gollen ŋa seren danŋa an xa ma yige; an ga na ke taali ko, a wa faamini ti dullen ya na an ŋa, do an ga ma yige su an ra ntaxa golli. Walla sere xajinten ni, a nta dupene yigene; an na ke taali ko na a koyi a yi ti a ga ma yige a ra nta arafatu kitana.

104. Texe boyi an ma mukke wari.

A wure ni manne? An sere sire ga na laahidun kini an ŋa ti i wa riini an banŋen ŋa. A gan xawa riini an banŋe koota be, an da baase xooore dabari a kaane. Ayiwa fi karabante xusi an sere sire ke banta riyen ŋa. Ken ya wure ni ke taali ya.

105. Wullinlenmen na wullixoooren fanqana na i toxo xatanŋen ya noxon ŋa.

A wure ni manne? An do seren ga xatanŋa, fi gabe ra wa roono axa do me naxa xo: yaawasaaxu, gajanŋe; billati yaxaren do yugon xatanŋe. Ken ya ni, an na ke taali ko na a koyi ti xatanŋen majna.

106. Sere nta i taqe yigande tu, xa an wa an taqe sefe ken tu.

A wure ni manne? Kan noxon ŋa, soro beenu gemunto ga feti, i wa me kaaran tangana. Xa i be ga na xeetundi, a gajallenman wa a tuunu ti a na do i ke ya yi digaamun daga moxon danŋa.

100. An ga na dinkan xiili batten wari, maxa kaawa dinka ke xiili batten ŋa, kaawa ke be ga da a xiili.

A wure ni manne? An ga na golli xoore wari, saado an ga kaawana golle ke yi, kaawa a dabarindaanan ya yi.

101. Sere be ga na ti ma i ga da ŋuno ro tuure ya, a ga na a ŋa a da golli xoore ŋa, a ga ma a ŋa xa digan xoore ya ni a ga da a ko.

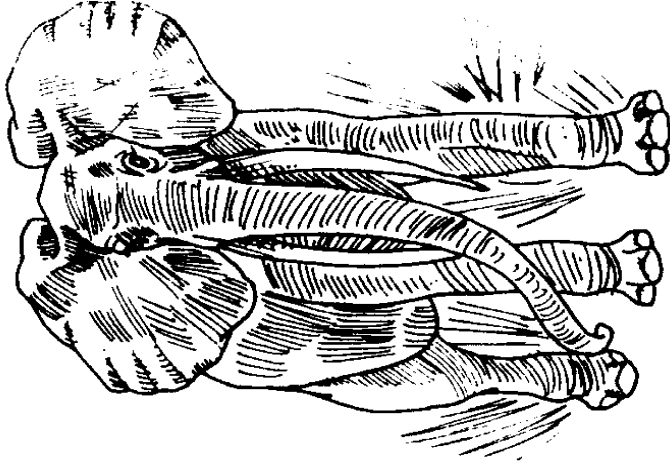
Wari moxo siren da danben faga.

A wure ni manne? Sere ga na ŋa danbigume yi moxo wo moxo, an na an du raga sere xa yi ya de, xa an ga na an du wara xo waxante an do an kame danbigumaaxu ke an ga na daga turjan ŋa i kun nta danbe ke tu, i kun yaaxen na an siginte ke ya yi xoyi i ga ti: "Tuŋa nta danbe tu xa a wa wandi ren siren tu."

102. Ji duuro nta malasono.

A wure ni manne?

Misaale: sere fana da te yogo soxo, a ma a fata; sere filla da te ke soxo a xa ma a fata; sere sikkandin da te ke soxo na a fata. Ke taali konini ken me ya yi na a koyi ti soro nta baana. Sabaabu yogo wa sere yogo maxa, a me nta sere yogo maxa.

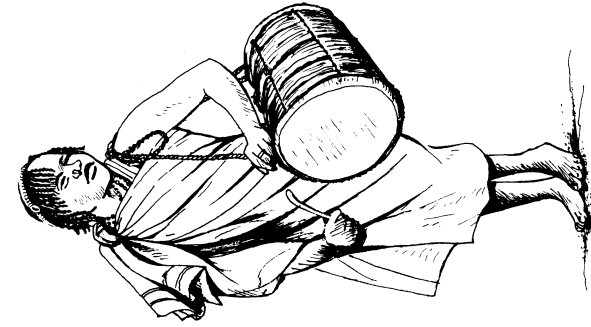
kaanu, i nda a ko soron tiini gaaren ya ni. A ga daga a xusi a ko kaara wo kaara kuuton sefe i ke da, ma tunkanyugon ga ken digaame mukku. A ti ayiwa a na a koyi i ya. Kuuton nan sefe an ken dal. Kuuton ma sefe sere sirun da a sefene an ken ya dal! A ga ŋa tonŋu, an kisi, a ga ŋa gaare yi su, o nan an karini ya. A ti i na soron sukkandi do a batten ŋa. Tunkanyugon da sere sukkandi do a batten ŋa na a kaafan kini a yi nan ti a ga na ŋa gaare yi su, a n maxa giri no de, i na a xurusi. I daga, soron sukke do a batten ŋa ma i ga riini kiiditinge ke noqu, i da kuuto ke ŋi saqa, a ti ke kuuto ya ni. I ti ayiwa a tirindi gelli a ra ga sefene. A toxo kuuto ke ragana a ga a danpu danpuni; a da a yillandi a ma sefe, a da a kuppandi a ma sefe, a da moxon danben su ŋa, kuuton ma sefe. Ayiwa i ti a da gaare ko, xa da a raga xa na a soxundi! I da a raga na a soxundi, na a fanqa i da labon ro a xannen ŋa. A toxo i na a xurusi baane ya tanni, kuuton xusi ti: "Sere be ga na kuuru, an kisi." A ti ayiwa in digaame ke maanan faayi do ke ya yi, n ga sefe an danja, an gan kuuru ganpinca an ma kisi ba? An da a mugu ayiwa a joxi a kanma, a taaxu a kanma ya; an gan kuuru yaala ke su wa roono a yi ba ma i ga da laabo taaxu an xannen ŋa? N gan maxa sefe xa mene i ŋi an karini ya, xa an gan kuuru a ma ŋi kijene ke su yi. Ken ya ni, kuuruye, kisiidun ya ni. Ken ya saabuda i ga da ke taali ko.

31. Sira wa regene, xobe nta bakka.

Kanme wure jabare nta tuyini.

A wure ni manne? An ken do fonsanqan wa doome, an wa a kappa me yi, a ken wa a bonondini. An ken wa gollini, a nafa nta tuyini baawo an do sere wa doome an ken wa a kappa me yi, a ken wa a sanqini.

32. Jenben ga moxo be, a wa a walla i timindan xa na kundun ya yi.

A wure ni manne? Ken ni sangaana be ga suuxunu ya yi. A ja yugo yi wo, a ja yaxare yi wo, sangaanan ya ga ni. An ken wa a sinmana an ga moxo be an yaqe ke ga na bogu baane, ma an kiina ke ga na bogu baane, a na xo an moxon ya.

33. Ganbaritinnen do budubagandiyen ra nta genme.

A wure ni manne? Naaburu muuruyen do sangen ra nta genme. An nan ti an wa

naaburen muurunu, an nan ti an wa naana sangaanan ja, a ra nta genme.

34. Fi siren ga na ja, kaman gabon wa a yi; xa fi buren ken, kamane nta kitene ken ja yinne.

“Ko n xuru misiiden ja?” sere nta tuyini ken ja de.

A wure ni manne? Koota yi, lemine yogo da i faaba rajon bonondi a falle, faaben ga ri a tirindindi ti i rajon bono ko maxa? Sere su ma kite a ga tiini rajon bono i ke ya maxa. A xusi ke taali ko.

35. Turunje ga xaale tiye ya, dulle ya nta a yi.

Koota yogo, turunje do sugo gemu, a ti sugo da: "An dagana minna yi?", a ti i faayi riini daga o kan ya yi. A ti

97. Na gangon toxo deben ja, taaxe nta fayaanan ma danja.

A wure ni manne? I nda a gangu ti kaati fulaana kanjun fayi, an xa wa a tu ti an renmen ni fayaanan ya yi, an ma xawa taaxunu de. A misaale: yaala kaagumen ra wa dagana taaxu na a ja masalanjen ja na a ni dullen wa a kan ja ba?

98. An ga ti: “N wa in xattin malasondini”, an na yogo ya xatti xayen kanma.

A wure ni manne? An ga nta gollini, yogo yan gollini katti an ja.

99. An ga na sere jaaga fiini sikki ya, a ga na an kuma a yaagun nan maxa an raga de.

- A fana, an ga na ti sere danja: "N wa a mulla na an renyaxaren yaxi" a ga na an kuma, a ga na ti xannu ya na a kanma, ken yaagun nan maxa an raga, a wara tanni baawo a ga dalla wo dalla a riini a kini sere ya yi, a yinne ken nta riini a yaxi.

- A filla, sere ga na ja yiran wanqini an ga na ti: "Fulaana, an na an ji mexento ku kini in ja", a ga na ti i bara, a yaagun nan maxa an raga. Taaxu, a ga dalla wo dalla a nta i minni wo a nta telle i ro lallen ja, a wa i joqo an ga a walla.

- A sikka, an ga na ti naaburigumen danja: "N ku, koota naxafa kini in ja" a ga na bara, ken nan maxa digi an ja de, gelli xaalisi ke ken ga ma neme na a toxo, a ken wa neme na xaalisi ke toxo.

94. **Fi baane wa du yi, sere su ga a du an wa a mulla an nan na a yi, xa an ga na na a yi an nta a mulla a ga konini an danja.**

Sere be, gelli Alla ga na an faaba na sere wuruginte yi, an ri an xoto an faaba yi su. A n liji an ken da an nan dangi an faaba wurugintaaxu ke yi, xa an ga na dangi a yi an nta a mulla sere ga a koono baawo a wa xo ken na i ga da an faaba naqasintaaxu yogo ya ko.

95. **An ga na lemine banbu a ga na an xiji, an na a sedde ya de.**

A wure ni manne? An ga na hinnne seren na, a ma hinneye ke tu a xusi yille na an fisirinwara, an xa ga ni siga be yi a danja an na ken walla ya de.

96. **Yogo sugo ga ma kara, yogo maxafonji nta liyono.**

A wure ni manne? Yogo bone ni yogo xeeri ya yi. Yogo wa du yi hari najame nta a maxa xa bonnen ga na na i ga na sadaxa be bagandi, a ken na daga i noxon faga.

kuudo an nan kisi lenki an na tonjunu sikki ko in danja. Ayiwa a ti dugu n na tonjunu sikki ko an danja: a ti fana, an ga na in wara saasa n ga na daga, n ga na ti n ke do turunje da me wari a ma fo na in na, ayiwa i tiini gaaren ya ni; tonju ba ma gaare? A ti yobo. A filla, an xa yinne ga na a ko xa turun jaman da nan ti n ke do sugo da me wari xa n ma fo na a yi, ayiwa i tiini gaaren ya ni. A sikka, a ti turunje, n do an ga ro ke digan laate su yi yinne dulle ya nta an na, dulle gan na an na n ke do an ga na me wari tirinde nta roono o do me naxa.

36. **An wullen ga na fo raga sere ga nta maana tu ke be da, “ri n na a faayi” ya na kiyen tewondini an na.**

A wure ni manne? An ga na renme kita, renme be jikkun buren ga ni, ayiwa an do jaxaseedi nta fatene.

37. **“N xalle nta kitene”, faabaren digaame fe de, a wure ni be su na fo na i du danja ya.**

A wure ni manne? An ga na an faabanbaanen naaga fo yi, a ga ti an danja a nta kitene an xa wa a tu ti a wa a maxa xa; ken da a koyi ti an xa n xawa butte ya kitana, butte be ga sikki an ra ga a xallen me kitana.

38. An do sere ga na kafi, an ken wa an noxon booxono katti a yi, a ken wa i togen booxono katti an na : janbayen wa a haqilen na.

A wure ni manne? Soro, xa ga na kafi, xa ga na saxu me yi ken ya nan fasanjunta. N ke saxu an ken na, an ken bara saqa n ke yi, a wa niini janbayen ya na an haqilen na.

39. Xottun soppinton yan roono ginen na.

A wure ni manne? Soron gemunton yan katta fi su dabarini doome, xa ga na me faamu fi su ya, xa ra wa ken golle dabarini.

40. Sangallen noqu deppe, nagamen su jurumini ti non ya yi.

A wure ni manne? Sere be fin gan roxo an maxa, abada an ga na giri an na gaaren siitini ken ya yi.

**41. An ga na ti o na me xonnon kari, yogo yan telle yogo xanan kari.
Debe yogo tunkanyugon telle na debe yogo murunte ya yi.**

A wure ni manne? Yogo sere sire ni yogo sere bure ya yi. An ken ra wa sere yogo tiigana, na a jni yogo wa tiini ken ni bataran sere ya yi. An wa a niini an wa toorini debe yogo, xa debe yogo an ni komen ya yi.

42. Fo dunbe ga na i be maama kari, kiyen finna bogunten na, an kannna ya.

A wure ni manne? Watte be ga na lendumjaaxen renmen kari, ken watte baananne ga na a renme tana raga, a jootini ya.

91. An ga na mukken bisimilla xannen ko, an na a wara kille xannen xa koono ya de.

A wure ni manne? Misaale: An ga na bulubonda dege an ten na xaaxon na a nan soxo, a na a jni a muson wa an maxa de, baawo a giri i kaara ti i ri fo ya muuru.

92. Girijon tin lenme do girijon tin xoore, girijon tin lenme ti girijon tin xoore danja: "Mani xa n da an wureedun finandi kundu?" A ti: "N renme, ke be ga da a finandi, n ga na a wari riini, n wa a koyini an na." Gundunyinben ga ro a ti renmen danja, a ti ayiwa an moxon sirondi, ke be ga na sabaabu yi na n ke wureedun finandi, a wa katta o yi.

A wure ni manne? A misaalen ni kallen ya yi. An ma do an faaba, i ga na kara, an ga na lasame i daga noqu, kallen ga na ri an ken yinme yi koota be, i ga daga noqu be an wa ken tuunu.

93. Sirowun jaagun ga na jni sere be maxa, lellen ga na ri a wanteeri de, ken ga fe kiyen ga na xenu xafun wa an maxa.

A wure ni manne? Hadamarenme, waxati ke be an ga sajan na soron maxa, du toxo i maxa ken ga fe soro ku beenu ga da an wutu kanmun na, an ga na ti an wa an fin xoton dini kun soro kanma su, i yan riini na an fin yanqandi xadi.

noxon nja a wa xo an ya ga da ken sabaabu. Ken ya ni, fi su ga a di, a na i fananqun ya maxa.

86. Taanun filli ra nta roono doome jin nja.

A wure ni manne? Fi ga na ri an nja, an na a dangindini ti haqile ya yi.

87. Kagandaarinville, halaale ya ni xa toxoburu wa do a batten nja.

A wure ni manne? An yinme xalle, moxo su ga na liqo an danja, an ra wa a naana a yi, xa soron ra wa an jalagini do an yinme halaalen batten nja. Misaale: An ga na an xaaalisin wutu nan daga sanga ti a yi, sere ra nta fo wuttu an maxa xa an xooni da fo nja an do jalagi gan xawa.

88. Seren ga na ti i faranfaren ni, a ma kijne sunqun wutte yi, yillen ga na kare, soron wa an walla.

A wure ni manne? An ga na ti an ra wa fo da, ayiwa an na a naana ya de soron na a wari.

89. Yaaxe nta tijene xa a wa likke xote tu.

A wure ni manne?
Golle be an yinme ga a tu ti an ra wa a da ma an ra ga nta a da, hari an ga ma ro a

yi, an wa ken tu.

90. Teyinfanqe, fujuxutinde, neqe nta a yi de.

A wure ni manne? Golle be an ga a kanma, koota su an ga fonne fonne naana, a ga dalla wo dalla ken golle riini tinne ya.

43. Sadaxa ma yaada ti kanje, kanje xa ma yaada ti toro.

A wure ni manne? Misaale sere be ga suwanja i kan danja waxati su, suwan ri konto kan nja. Hari a yinne ga ma daga suwa a ga na suwan xobo kan danja, yaxaru nta xawa tiini barimanda baawo a yinne ga ma daga suwa. Ken ya ni, nan ti an ga ma kanjen ya nja sadaxan nja falle, an sadaxa nta ragene, ken ma koni; kanjen xa nta tiini i ga ma ro toro ya yi falle, i nta roono noqu tana.

44. Lenjan suure nta yigene xafu, ma an ga ti renmen ri faaben nja ma a ri saaxen nja.

A wure ni manne? Tenkandaana, abada an kiten ga sere ya yokken nja, an ra nta ken tongun koono. A ga na hari gaare be ko, an sukkene do ken ya yi; a ga na ti gunbon nuxunten ni, an wa tiini a na yeeren ya saarana. Ken ya ni, sere nan maxa nja batulan nja, an ga na nja batulan nja an ra ntaxa sere tonju koono.

45. Sere nta dabare yigana yaagu kanma.

A wure ni manne? Yaagu nan maxa sere ro fi ya, fi be falle ga nta siri ti an nja.

46. An ga na suranlen neene lijonten wari a ga digan lijun koono, a do i giri tillisen ya wure.

A wure ni manne? An ga na a wari leminen ga xirisindigaamun koono, a da i mugu xirisun ya yi.

47. Murunten ga na singi nan buusi, buusin lagarini a ya kanma.

A wure ni manne? Sere ga na gollu bure yogo dabari, an gollu bure ke ga na ja moxo wo moxo, a lagarini riini katti an yinne ya yi.

48. Seren ga na ti i wa i faten noqun su toxon koono, a lagarini du kaana ya.

A wure ni manne? Fi su ga na ri an nja, an ga na ti an wa gilli do ken batten nja, a lagarun nja an gilli do fi ya yi an ga riini nimisi a falle.

49. Nexu i taqen nja a do bone da a bogu an nja, i nta baana.

A wure ni manne? Misaale: An ga na soxo an ga ma fo kita, Alla tiiga; an gan kara yinne xa, an na manne bakka a yi?

50. Furen ga na ti i kaaran wa i watta, a na i giri siinen ya tu.

A wure ni manne? An ga na ji toora noxon nja, an ga na ji tiini toora ke da i tubogu an nja, a na a ji an wa toora ke neme waxatin tu de.

82. An ga da an sooman xeyi nan yille leeteran roono a kitten nja, an sooman tanbon wa Alla yi.

A wure ni manne? An da sere wara fi yinmankaaxun nja, an yinne ga yille gilli do ken fi ya, an ma saxu ken sere kellifaadaaxun nja ya.

83. Sere ra nta du togo yitte kanma na yitte kita, xa an ra wa du togo sere yi na sere kita.

A wure ni manne? An do sere gabe ra wa me tuunu do sere batten nja, an do ken kaman ga na hari kuti, an do kun soro nta kutini. Yaaxen wa yaaxon koyini me yi, xa a ra nta i fatana.

84. Lemine ke be ga sin tu, a do sin ga da lemine ke be kari, i su ni leminan baane ke ya yi.

A wure ni manne? An ga fo be tu moxo buru, abada an togo ken fo ya yi. Misaale: Sissetan xoooren nan gaba togo sin ya yi. Ken ya ni, duna fo wo su ga a yi, sere nan maxa fellite fon nja ti “n ke wa ke tu burun nja.”

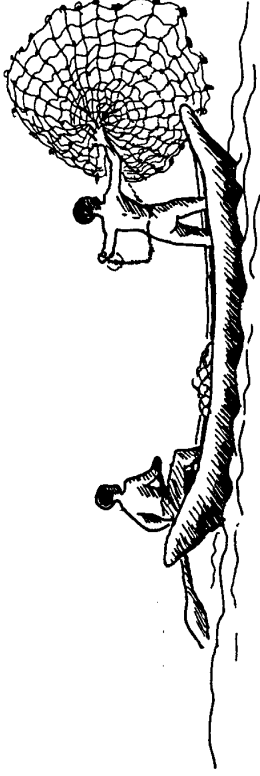
85. Niijne fanan ya ni niijnen nja, kutte ke su toxon ni fo tana bogu ya yi.

A wure ni manne? Fi su ga a di, a na a joppaadun ya maxa. An ga na fi siren joppa, a ga daga loolo yi,

ayiwa an ya na toxo siren wuttu. A wa xo fi buren moxo, sere be ga na fi buren joppa, fo wo fo ga ri ware ken

79. **Nexen ga na bogu Laasana jalan ŋa nan ro Fuseenu jalan ŋa, harisa a ma funun ma firi.**

A wure ni manne? An renme yogo wa Faranci, yogo wa Konko, xaalisi yogo ri katti an ŋa nan ti an renmen yan da a xeyi katti an ŋa. A da a ŋi i ti ke be ga Konko yan da a riti, jaaxa a ma giri ken ŋa xa Farancinken yan da a riti. A ŋa moxo wo moxo, xaalisi ke ma i faaba firi.

80. **Sere gabe wa an tirindini nan ti xori sugunlenmun ri, a na a ŋi xa hari sugun maanu nda wuyi gunnen ŋa, a n lini a da.**

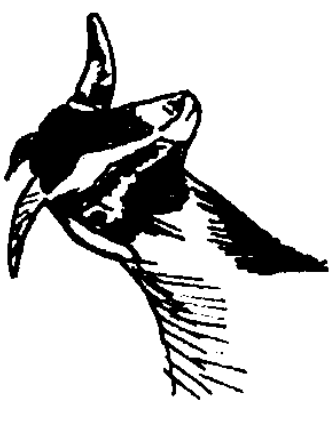
A wure ni manne? Xanaxonne, abada a na xanansefon ya koono an danŋa a na a ŋi an xonnaaxun wa a sondonmen ŋa. Sere gabe wa tiini an da "xori an wuyi jamu?" an ga na wuyi bonen ŋa ken ya n lini a kaman da.

81. **Sanba soxo a ma a kita sakkati Haadan fomuura.**

A wure ni manne? Sere be wa i naxaanen siitini soxen ŋa siine wo siine, ken ga ma a kita siine be, an ken be bootonlenmen ga an feqen wure an ga naagandini do deben ŋa, an ken ya na a kitana ba? Gollijanŋaanan ma fo kita noqu be yaala lenburen ya na ken kitta ba?

51. **O da xotte jigi wulle ya raqen ŋa, xa o da a ŋi sugo ya raqe; ken ŋa yaagu yi de.**

A wure ni manne? Tuwaan an ga na golli jaasante yogo dabari, a n xawa xaranbelin ya golle yi; xa i da a wari ti xaranŋaanan yan da ken golle dabari, ken ŋaana yaagun ya yi.

Fayiyen demu ŋaana ka yogo yi, sere gabe da a sinma ti ka ke mukken yan fayi, xa i daga a ŋi kan renmen yinne ya n fayi. Ken ŋa, ke taali wa konini.

52. **Koota su ra nta ŋaana "baaba nuwaari ya".**

A wure ni manne? Ka ra nta ŋaana koota su an ga a linen yigana, ma koota ga ri xotoyen ga an ŋa. Walla xa hadamarenmen ra nta ŋaana koota su a yonkin sahannten ga ni.

53. **Nuxunnen siri yaaxo naxa.**

A wure ni manne? Xirisen nan siri leminun naxa, baawo xirisen taaxunten ga ke be walla, leminen siginte nta ken walla. Ken ya ni i ga ti "nuxunnen siri yaaxo naxa."

54. **An ga na kaccen ro jin ŋa, an na a walla a n sefi ya de.**

A wure ni manne? Fi ga na ri an ŋa, maxa ti an wa a karabana; an taaxunu ya na an haqilen talata an gan xawa bakka ti kille be yi, ken ga fe an bakka ti kille ya yi nimisiyen ga a falle.

55. **An ra ga ji be waqa, an ga na liixi a yi buru, an ga na ti an wa a waqa su, an walle a noxon nja ya.**

A wure ni manne? Terende ga na ri an nja, an ga na juwu moxo wo moxo, an na an moxo gemundi ya de.

56. **An ga na an kitten ro kunmen nja do fo batten nja, gelli an ga ma fo ke kita an na dudoxoto an na an kitten ken kita.**

A wure ni manne? An ga na ro fo ya ti an na fo ya muuruu, an ga ma fo kita; an ga da ke be rondi, dudoxoto an na ken ken kita. Misaale: An da fo yogo xobo ti an wa a gaagana na fo muuru a kanma, selli hari an ga ma fo kita a kanma, dudoxoto an naabure ke xooni ken nan katu bakka.

57. **An ga da a wari kitte ga dalla kunme ya, a da jemu ya ni non nja, ken ga fe a ga ma jemu ni non nja, a na a faratini bakka ya de.**

A wure ni manne? Sere ga mali fo ya, a da jemu ya wari ken fi ya, ken ga fe an ga ro fi ya a ga bono an maxa, an ntaxa ken fi fillana.

58. **I be ga na i faaba ni yitte be kanma, an na dudoxoto gelli an ga ma kati segene yitte ke yi an na an taaxumoxon ken sirondi a wure, dangaano yogonu na ti an segenten ya ni, walla yogonu na ti an sege nan yanqa ya.**

A wure ni manni? An ga da an faaba ni xarangaana yi, an xa na dudoxoto gelli hari an ga ma nja xarangaana yi an do tuwaanon nan na doome. Walla xa an da a ni an faaba ni soxaana xooore ya yi, gelli hari an ga ma fo kita xo an faaba moxo, soron kun na a tu ti an xa ni soxaanan ya yi.

76. **An ma da a soro, an maama da a taxandi, an ken nta kumene.**

A wure ni manne?

A wa xo saasa

debigumen renme, digaame be ra ga nta konini debigumen kan falle, ken digaame ra nta muxini debigumen renmen nja. Fin ra ga nta sirono sere be falle, gelli fin joppaadu, maxa a falle koyi ken kaman nja.

77. **Furen ga na muxi i wanqindan nja, a do mexen kutten telle laaxara ya.**

A wure ni manne? Sere be ga an fin yinmankaaxun nja, maxa an du toxo a da muqe, maxa ti an wa an fin muxundini ken kaman nja. Walla xa an ga na ni an moxon koono sere da kuudo a nan katu tongun do gaaren bakka me yi, maxa digaamen yogo ko an ga a yogo togo no.

78. **An ga na ni taxandinaan yaaxaranjoron nja, an ga nta a butten nja, a mungunu an nja ya.**

A wure ni manne? Fi ga na ni riini an nja, a nan ro an do an xanan ya naxa de. Sere fi ga nta lini sere da, a fi ra nta dorono a kaman maxa; abada a na du ya jalagini a kaman da. Hari teraanan ga na ri nan giri tereran nja, a na fo sirun fallana i lijun soron ya yi.

72. Goqe ga da fo toxo noxo yi, a ma a jni non nja ya.

A wure ni manne? Sere ga na ri katta an nja, an gan xawa siroye be naana a danja, an ga ma katu ken naana a kaman da a wa jiini a seye ya nta an danja a koota.

73. Si wa do i yinme yi, faabarenmun xa ti a wa suudene.

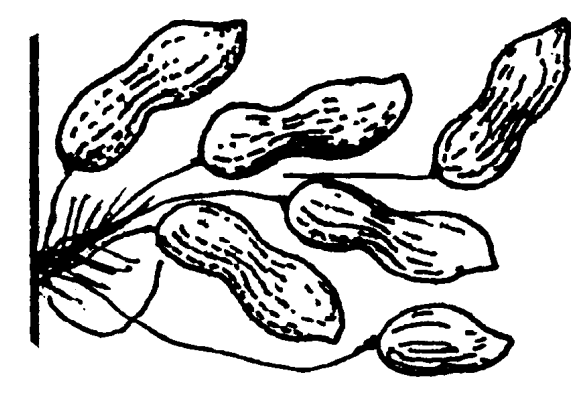
A wure ni manne? Korin wa seren walla fi gabe yi na a jni xa soron wa a walla a lijun ya ni. Misaale: O ku Sooninko, o n gaba futon ya sorono naxamen nja, xa o maxa yere korin yan sikki seren ga maaron sorono naxamen nja, hari maaro ga feti misikiinanfo yi. Ken ya ni, sere be ga na maaron soro wuron nja, i ga na ti kaati ni fankaman ya ni, a ya n xawa ke taali koono.

74. Soron ga na an taanun bogu an wure, an kittun ga Alla ya maxa kanmun nja, an nta xenne.

A wure ni manne? Soron ga na kafi nan ti i wa an bakka raqe yi, a na ni Alla yinme yan da an ro raqe yi, an ra nta bakka raqe yi de. Alla ga na sere be wurugi, hari soron su ga na kafi ti i wa a kaman bonondini, i ra nta a bonondini.

75. Inuno xase ga da sigi toxo an da, an xa na taaxu toxo a da.

A wure ni manne? Sere be ga sirono an da abada, xanjondifi ga na ro an do ken kaman naxa, a ga na an xanjo fi be yi, an na yaagu toxo a yi. An ga ma fi be toxo soron kuttun da, an na a toxo a ken da.

59. “Man na an maxa, man na an maxa tiga”, tigagumu filli ra nta faraaxini.

A wure ni manne? Misikiinu filli ra nta me haajun sirono.

60. Jintewu filli ra nta me mulondini.

A wure ni manne? N ke wa gajanja, an ken wa gajanja, o ga na gaja, ko na saalafiyen dabarini?

61. Sere nda jongi yoolaanan nja, an xa yoolene ya de.

A wure ni manne? Sere be ga sankuyen noxon nja, an xa sukke do ken kaman batten nja ti a ga ti fo wo fo an xa ti ken; an xa sankunu ya de.

62. Finkinten ga na ti: “O na gullasediyen dabari”, a kitten na xuruxutten ya kanma.

A wure ni manne? Misaale: Sere ga na ti i wa ka tagana, a gollini ya de, ken ga fe a konjen baane ra nta a sigindini.

63. N ma do an ma, ka lijonnden ya ni, xa teyinfanqen ga na giri, be su ga a yi an na an ma ya mulla kanmun nja.

A wure ni manne? An ga da fo xanu sere da moxo wo moxo, an ra nta a xanunu a da na an yinne бага. I ga na an xanan do duna su sigindi, an na an xanan ya wuttu, xa

i ga na an xanan do an yinne sigindi, an na an yinne ya wuttu.

64. Yelinnen do dongon filli ra nta waqa.

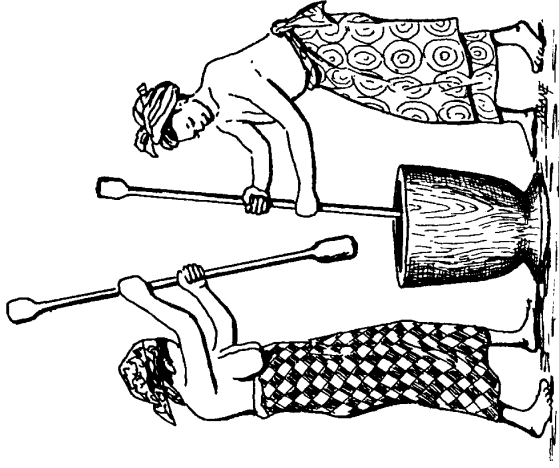
A wure ni manne? Sere ra nta jaana jaare yi nan yille jaana garanke yi. Walla soro filli ga na ni sefene an danja doome, an ra nta soro ku filli su terinkana doome, baawo hadamarenmen ni haqila baane ya yi.

65. An ga na makkamuuden ro tungon ja nan ti xusu xooron na a sooso, i nda ti i nta me feqinyintun walla, makka ke nta riini xura.

A wure ni manne? Xa su gollen ga ni ke be yi, baane su ga na ti i ke nta a dabarini, fulaana, an ya na a dabarini; ken golle ken nta telle kaane abada.

66. Leminun ga na ti: “O n daga daaru sanga noqun ja”, daaru ya n lijo i ya.

A wure ni manne? An ga da golle dabari fana, a ga lijo an ja baane, an wa a fillana; xa a ga na bono an maxa, an ntaxa a fillana.

67. An danpini finkinten yellun ja ta baane ya, fillandi ntaxa kitene.

A wure ni manne? An ga da sere janba fi baane, an da a xaranjundi wo; fo bure ni sere xaranmoxo ya yi. Sere ga da fo su ja a ga bono a maxa, ken jaana a da xaranmoxo ya yi.

68. Sere nta xawuye kuunu dugaane kaara yi.

A wure ni manne? Seren ga na ni xawuyen kuunu, maxa a ku an dugaanen kaaran ja baawo a riini nexu i kuyen ja ya na a yaaxen toxo dugaane ke yi.

69. An ga ma nan toxo i soxubanxanmen da, an na a toxo i nellanxanmen da.

A wure ni manne? Sere be gan xooro an ja, a wa sirono an danja; gelli hari an ga ma a toxo no ti an sere xooro ni, an na a toxo no ti a ga da siroyu ku beenu kun ja an danja.

70. Lenjan ga na ti i nta sirono nan tungumen ya falle, a saareyen do nan kallen ya n gemu.

A wure ni manne? An ga da a wari hadamarenmen ga yaada loolo yi, a na yaadayen beran ya yi. Misikiinen ga na yaada fo kanma, fo be ga nta a maxa, ken yaadaye telle minna yi?

71. Sere nta du togo tunguro kanma nan ti an wa niije maxansefene.

A wure ni manne? An do sere ga na kafi, na a kaman janba a maarenmen jon ja, ken janbaye telle minna?